

Kapellen binnen Wouw

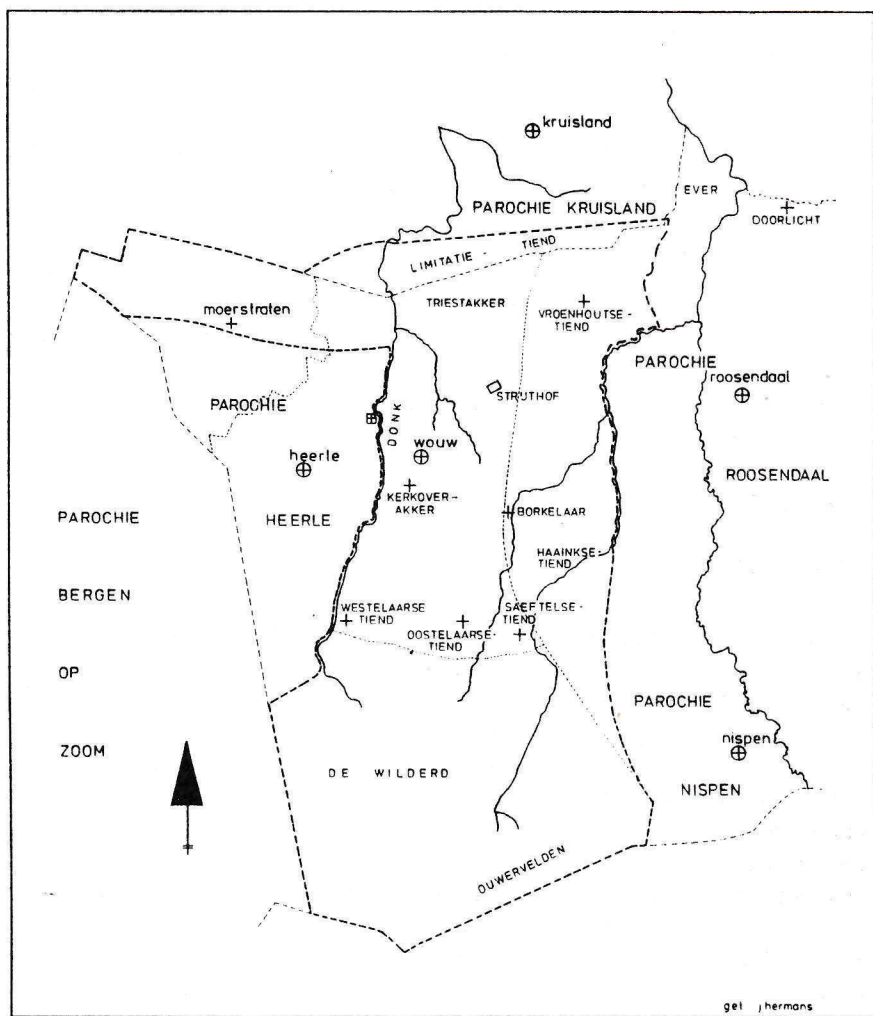
Een wegkapel is tegenwoordig een zeldzaamheid. Vroeger waren er echter talloze in onze gemeente. De tijd dat Wouw nog een groot aantal van die kapelletjes bezat, ligt niet eens zo ver achter ons. Op dit moment zijn er echter maar twee meer binnen onze gemeente: in de Spellestraat en aan de Steenbergsestraat.

Uit Hoffmans's vertellingen van Albert Delahaye (Publicaties van het streekarchivariaat 'Nassau Brabant', januari 1975), weten we dat Wouw vroeger zeven wat grotere kapellen had en een aantal kleinere. De eerste kapel stond in de Oostelaarsestraat (nu Plantagebaan) bij Den Hil, onder een linde bijna aan het kruis van de wegen. In deze kapel werden regelmatig diensten gehouden.

De tweede kapel stond in het gehucht Westelaar, op het kruispunt, waar het ook de gewoonte was om de mis te lezen. Elders (in 'Wij heren XVII') zegt W. van Ham dat dit waarschijnlijk op de plaats is waar de Weststraat op de Westelaarsestraat uitkomt. Hier ligt een verbreding van de Westelaarsestraat. Mogelijk zou dat duiden op een vroeger pleintje als centrum van het gehucht Westelaar dat een tijdlang meer bewoners telde dan het dorp Wouw zelf. Tussen deze twee kapellen was op een wat hoger gelegen plaats een kleine kapel gebouwd die 'capelleken' heette. De derde kapel stond in het gehucht Haink. Hier werd op feestdagen voor het volk de mis gelezen.

De vierde kapel stond op Vinkebroek en die was al van ouds geschikt om er diensten te houden. In 1646 stonden volgens Hoffmans de muren nog overeind.

De vijfde kapel stond in Vroenhout en de ruïnes hiervan bestonden in 1770 nog. Toen Hoffmans het verhaal schreef diende het als werkplaats voor een smid. Daaruit bleek meteen dat het gebouwtje groot genoeg was om er de mis in te lezen.

Kaartje van de parochies Wouw en Heerle tot ongeveer 1580. Met kruisjes zijn de kapellen, met omcirkelde kruisjes de parochiekerkken aangegeven. Kaartje ontleend aan het boek "Woide...die Wouda".

De zesde kapel stond op Moerstraten en werd in de tijd van Hoffmans gebruikt om er recht in te spreken en als herberg. Wij komen daar elders in dit nummer nog op terug. De zevende kapel tenslotte stond in het gehucht Saasfelt onder een eikeboom en ook daar werden kerkdiensten gehouden. Niet ver van het huidige dorp stonden nog twee kleine kapelletjes. Het eerste bij de splitsing van de Plantagebaan en de Bergsestraat bij de herberg 'De Zwaan'. (Ongeveer op de plaats waar nu café 't Trefpunt staat.) Het andere kleine kapelletje stond op de weg naar Roosendaal bij een lindeboom aan het begin van de Boterstraat. (Bedenk hierbij wel dat de weg naar Roosendaal toen langs de Spellestraat en de Heirweg ging). Tussen deze kapel en het dorp Wouw stond langs de weg ook nog een wit stenen kruis, waar de naam Steenekruisstraat vandaan zou komen. (Ter Hoogte van de huidige Donkenweg.) Tot zover Hoffmans vertellingen.

NIEUWE KAPELLEN.

Of pastoor Th. Wolters die in 1929 naar Wouw kwam op de hoogte was van de plaats van al deze kapellen is niet bekend, maar vast staat dat hij twee kapellen liet bouwen op bijna dezelfde plaats waar ze eertijds stonden. Op 15 augustus 1936 werd aan de Spellestraat het kapelletje van O.L.Vrouw van Altijddurende Bijstand ingewijd. In het 'Liber Memorialis' van de Lambertusparochie maakt pastoor Th. Wolters daar gewag van. 1) Architect van het gebouwtje met een hoefvormige plattegrond was H.W. Valk uit 's Hertogenbosch. In het gebouw kwam een Mariabeeld gemaakt door H. Jonkers uit Den Bosch en het mozaiek werd vervaardigd door Jaan Collette. De pastoor schrijft bij zijn aantekeningen dat de gelovigen zelf 1600 gulden aan de bouw van deze kapel hebben bijgedragen. Uit de Tweede Wereldoorlog zijn enkele verhalen bekend die we hier willen vermelden. 2) De Duitsers hadden rondom het kapelletje mijnen gelegd. Daardoor werd bij de bevrijding een Engels rupsvoertuig de lucht in geblazen. Eén van de inzittenden zocht bescherming in het kapelletje en werd levend gevonden. En dan is er nog het verhaal van de gebroeders Coppens, twee boeren die het

Het Mariakapelletje in de Steenbergsestraat te Moerstraten, uit dankbaarheid gebouwd direct na de Tweede Wereldoorlog. foto: de Ruiter.

land achter de kapel bebouwden. Onder bescherming van het Mariabeeld zuiverden ze het stuk land door kruipend met een riek de grond om te zetten. De verzameling mijnen werd bij het kapelleke weggelegd zonder dat er iets gebeurde. Het fraai houten beeld werd later gestolen. Toen er een nieuw beeld kwam, werd het 's nachts vernield. Vandaar dat nu de kapel gesloten is en alleen in de meimaand nog gebruikt, want dan wordt er dagelijks de rozenkrans bij gebeden. Ook de drie glas-in-lood venstertjes boven de ingang werden vernield. Het kapelletje is omgeven door zes linden.

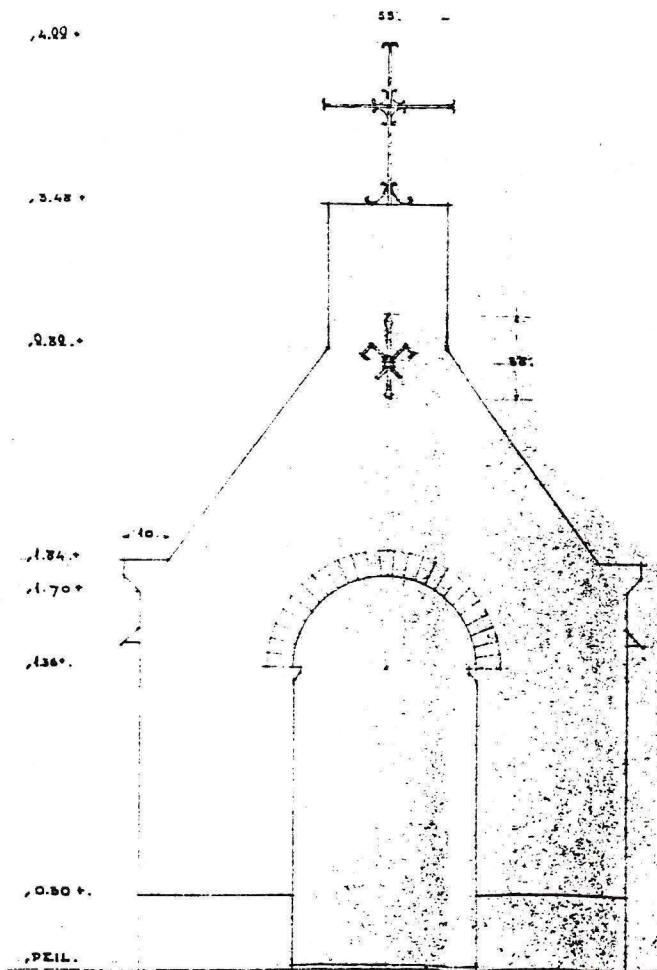
OOSTELAARSESTRAAT.

Op de splitsing Oostelaarsestraat (Plantagebaan)-Sputen-donksestraat stond tot voor een tiental jaren ook een kapel. In deze kapel stond oorspronkelijk een kruis. Het werd tijdens de Tweede Wereldoorlog gebouwd van de stenen die vrijkwamen bij de restauratie van de sacristie van de Lambertuskerk. Het Liber Memorialis meldt: "Op 30 augustus 1942 is het wegkruis in het kapelletje aan den Wouwschen Hil ingezegend. Het kruis is van Charles Grops te Vught; het kapelletje, opgebouwd van afbraak bij de restauratie der sacristie, is naar tekening van H.W.Valk uit Den Bosch en zijn opzichter Jan Arts."4) Later schreef iemand er met groene balpen bij: "Door onachtzaamheid van een achteruitrijdende Engelse tank omvergereden op vrijdag 27 oktober 1944." In het kader van de wederopbouw en het herstel van oorlogsschade, werd het kapelletje na de oorlog weer opgebouwd. Jaren na de oorlog verdween het echter weer.

MOERSTRATEN.

Op Moerstraten staat nog een klein Mariakapelletje in de Steenbergsestraat. Het werd gebouwd direct na de Tweede Wereldoorlog door Janus Doggen en Marie van Loon die daar in een boerderij wonen. In de zware gevechten kwam het gezin gezond en wel uit de strijd. Uit dankbaarheid voor het behoud bouwde het echtpaar dit kleine monumentje. Het opschrift luidt daarom ook: "In dankbare liefde, toegewijd aan O.L.Vrouw voor ons aller behoud 30 oktober". Het kapelletje is omgeven door een liguster- en meidoorn-

Bouwtekening van de kapel die in 1948 in de Doeldreef gebouwd werd door het Brabants Studenten Gilde. De kapel behoorde tot de parochie Heerle.

haag en heeft een bekroning met een zgn.mansardedak.

HEERLE.

Ook Heerle telde in de jaren vijftig nog twee veldkapellen. Op de eerste plaats in het kerkepad dat vanaf de Oude Bergsebaan via het Kerkpad in het dorp uitkwam. Onderweg stond hier een klein veldkapelletje. Zowel het kapelletje als het kerkepad zijn inmiddels uit het landschap verdwenen.

De tweede kapel stond aan het eind van de Doeldreef. En iemand die niet beter zou weten, zou denken dat dit van de parochie Wouw was. Niets is echter minder waar. Het behoorde wel degelijk tot de parochie Heerle en werd in 1948 gebouwd door studenten van de 'Brabantse Gilde'. Pastoor Moors van Heerle tekent over de bouw aan in het 'Liber Memorialis': "In den loop van den zomer werd een Mariakapel gebouwd door de studenten van de 'Brabantse gilde' in onze parochie, welke aan onze parochie werd overgedragen. 3) In de maand augustus werd deze door Z.E.Heer Pastoor van Heerle ingezegend, alsook het mariabeeld dat door de Z.E. Heer aalmoezenier Siemer was ontworpen.

Onder de vacantie heeft Corn.de Keijzer zich bereid verklaard om rond het beeld de kandelaars aan te brengen en werd door zijn vader Jan de Keijzer een offerblok gemaakt. Het is een mooi kapelletje waar de parochianen van Heerle en Wouw hun vereering aan Maria brengen en gelegenheid hebben om een kaars aan te steken waar een goed gebruik van wordt gemaakt.

Wij zijn de Brabantse Studentengilde erg dankbaar voor deze schoone gift gedaan aan de parochie van Heerle."

De grond waarop het kapelletje gebouwd werd, bleek geen eigendom te zijn van de parochie, want op 15 februari 1952 kocht het kerkbestuur 20 ca.grond van de erven van Petrus B.Siebelink en Catharina A.van der Ouderaa, met daarop het kapelletje. Ook deze kapel verdween in de loop van de jaren en alleen de naam Kapelstraat in Heerle herinnert nog aan de plaats waar ooit deze kapel stond.

Wouw, 14 augustus 1990.

René Hermans.

Het kapelletje op de hoek van de Plantagebaan en de
Sputtendonksestraat. In 1973 werd het gesloopt omdat
ter plaatse de weg gereconstrueerd werd.

NOTEN.

1. Archief van de Lambertusparochie te Wouw, archief nr.7.
2. Uit een artikel van Piet Michielsen in Brabants Nieuwsblad van 19 juni 1989.
3. Archief van de Gertrudisparochie te Heerle, archief nr. 1.
4. Het wegkruis zou een voorstelling geweest zijn van Ontkommer (ook Ontcommer), de gekruisigde Christus als koning aan het kruis. Deze 'heilige' was met allerlei legenden omgeven en Steenberg en was in vroeger eeuwen het centrum van deze verering.

Pastoor Th. Wolters gaat in een boekje dat op 22 september 1941 te Breda werd uitgegeven in op die legende en wijst op de verwevenheid van de (Sint) Ontkommer uit Steenberg met het wonderkruis van Lucca in Italië. Onze kruisbeelden stellen de lijdend, grotendeels naakte, Zaligmaker voor, de oudste kruisbeelden stellen Christus echter voor aan het kruis als koning, geheel gekleed en met koningskroon.

In de 8ste eeuw kwam men in Lucca, ten noorden van Pisa, in het bezit van zo'n kruisbeeld en dat werd in de middeleeuwen het middelpunt van een wereldverering.

Pastoor Wolters toont in zijn boekje aan dat Steenbergse kooplieden handelden met Lucca en dat op een of andere manier een afbeelding van het kruis in Steenberg beland moet zijn. Van daaruit heeft de volksverbeelding rond dit beeld een legende geschapen die doordrong tot ver in Duitsland.

Pastoor Wolters besluit zijn boekwerkje met de opmerking:

"Als dan het wegkruis van Wouw een herinnering oproept aan het wonderkruis van Lucca en tegelijk de streek-eigene volksdevotie tot Sint Ontkommer in haar oorspronkelijken vorm weer ten leven wekt, dan kiezen wij den laatsten vorm en bidden: KONING CHRISTUS? ONTKOMMER ONS".

Of er inderdaad een als koning geklede Christusfiguur aan het wegkruis hing, kon in de korte tijd dat dit artikel werd samengesteld niemand bevestigen, misschien dat een van de lezers meer duidelijkheid kan bieden. (Met dank aan C. Borghouts die het boekje van pastoor

De enige kapel die nog in de gemeente Wouw aanwezig is: de kapel in de Spellestraat. Voor tien jaar bezat Wouw nog minstens zes kapellen. In de loop der jaren zijn ze echter allemaal verdwenen. (Foto: F. Schijven).

Wolters over Ontkommer in haar bezit heeft en wees op de mogelijke verering van Ontkommer in deze wegkapel.)

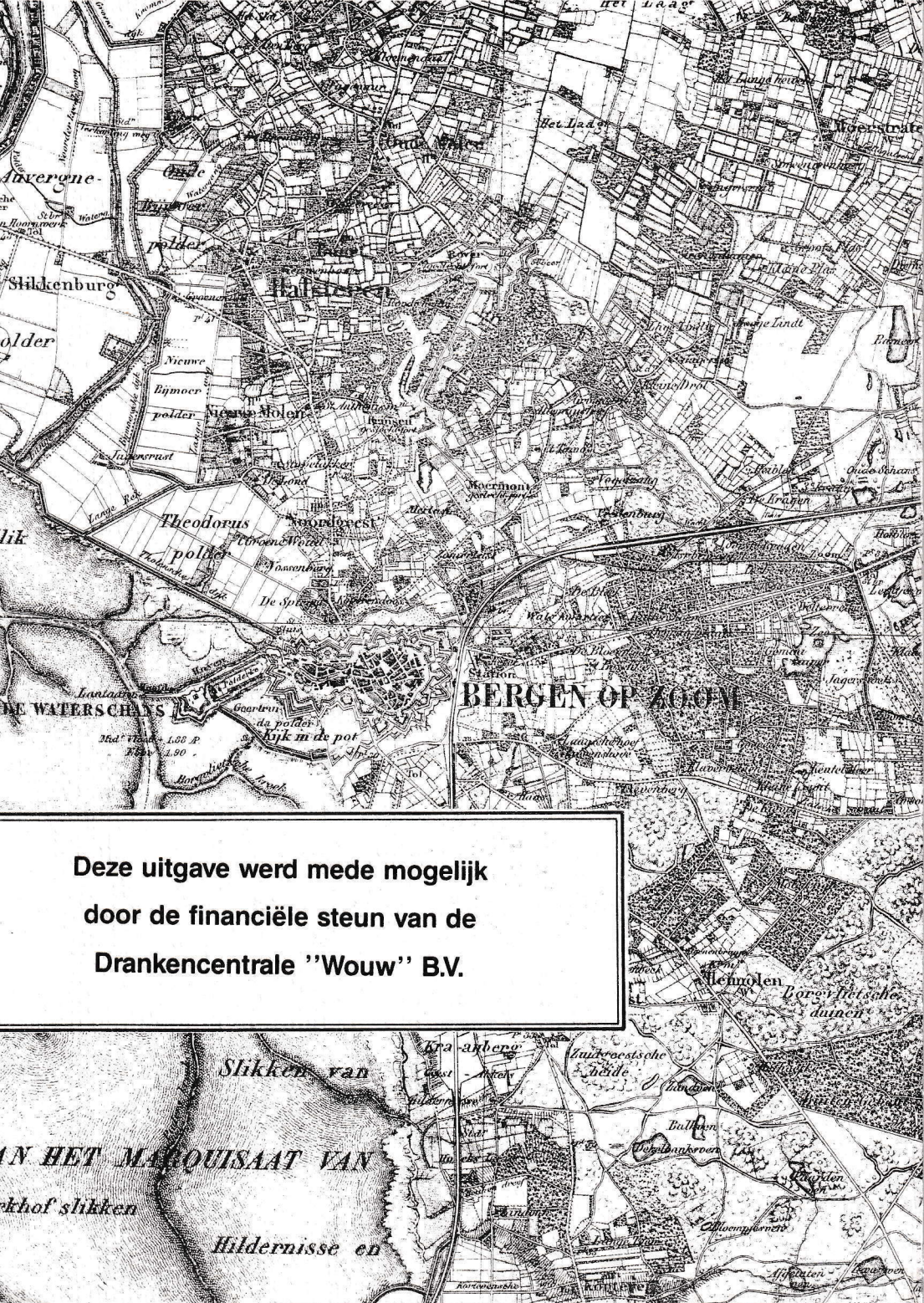
NASCHRIFT:

Nadat dit artikel geschreven was, vond ik een kranteknipseel uit het Brabants Nieuwsblad van 27 april 1973. In de rubriek 'Gewest geweest' schreef een mij onbekende auteur een stukje dat ik hier letterlijk weergeef:

"Het kapelleke op de hoek van de Plantagebaan en de Spuiten-donksestraat nabij de Wouwse Hil is niet meer. Slopers hebben dit aan St.Ontkommer toegewijde bidhuisje in de verrassende bocht van de provinciale weg-waarvoor elke automobilist wijselijk inhield, omdat anders ter plekke voor zijn zielerust kon worden gebeden- afgebroken. Het kerkbestuur van de Wouwse St.Lambertusparochie heeft de ondergrond verkocht aan Provinciale Waterstaat, die die nodig zou hebben voor de reconstructie van de hoek, zo verluidt. Het is jammer dat het kapelleke verdwenen is. Het was een leuk stenen bouwseltje, dat menig West-Brabander kende als een oriëntatiepunt en waar regelmatig iemand binnending om er neer te knielen op een van de twee bidstoeltjes, al werd dit laatste minder gedaan. Iemand die het verdwijnen van het kapelleke zeker betreurt is mevr.Augustijn, die al zo'n 20 jaar bij het nu braak liggende terreintje woont. Zij is steeds zo'n beetje "onbezoldigd huishoudster" van het bidhuisje geweest; zij schuurde het vloertje, plukte de spinraggen eruit en zorgde dat er de bloemetjes altijd "picco bello" bijstonden. Mevr.Augustijn weet te vertellen dat het kapelleke vroeger nog mooier stond onder de bomen -ze laat er een al wat jaren oude foto van zien- die echter ook al vanwege de verkeersveiligheid zijn gerooid. Volgens haar is het kapelleke in de oorlogsjaren gebouwd op de grond, die ene Jacobs daarvoor aan de kerk schonk. In de bevrijdingsdagen ramde een Engelse tank nog het bouwseltje, dat later weer werd opgebouwd. Ook werden er twee gedenksteden voor de gesneuvelde Wouwenaren Van Eekelen en Van Dorst in aan gebracht. Het kapelleke is nu verdwenen. Weer is een stukje van het Roomsche Leven in het niet opgegaan, weer is een leuk bouwseltje uit het landschap gesleurd omdat het verkeer dat verlangt. We houden niks over."

Die laatste kreet, geslaakt in 1973 is ook mij, in 1990, nog uit het hart gegrepen. Er is dus niets nieuws onder de zon! (R.H.)

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.